

P4 REFLECTIE

Marleen Delfos
4140060

Explorelab

Docenten: Leontine de Wit, Jan van de Voort, Luc Willekens

Externe examiner: Daan Vitner

De positie van mijn afstudeerproject binnen de master architectuur

De invloed die architectuur kan hebben op het welbevinden van de mens heeft mij gedurende mijn gehele studie geïnteresseerd. Tijdens mijn stage kwam ik in aanraking met het ontwerpen van zorggebouwen voor hulpbehoevende mensen. Hierdoor zag ik de toegevoegde waarde die architectuur kan hebben, die nog sterker naar voren komt bij het ontwerpen voor deze doelgroep. Tegelijkertijd heeft het ontwerpen van een publiek gebouw mij altijd aangesproken. In een publiek gebouw komen verschillende generaties, culturen en nationaliteiten samen. In zo'n gebouw kan je door bewust te ontwerpen contact tussen al deze bevolkingsgroepen stimuleren. Door binnen Explorelab af te studeren, kreeg ik de mogelijkheid zelf een onderwerp en een methode te kiezen en voorafgaand aan het ontwerpen grondig onderzoek te doen. Het onderwerp van mijn afstuderen en de manier waarop ik onderzoek heb gedaan, heeft raakvlakken met omgevingspsychologie, antropologie en stedenbouw.

Ondanks dat er veel afstudeerders mij zijn voorgegaan met een soortgelijk project gerelateerd aan de zorg en/of ouderen, vond ik het erg belangrijk om hier zelf onderzoek naar te doen en aan de hand daarvan een eigen visie te kunnen ontwikkelen. Naar mijn mening is de zorg in de praktijk namelijk nog steeds een onderbelicht thema. Met dit onderzoek als basis, kan ik binnen mijn ontwerpproces concrete en onderbouwde ontwerpbeslissingen maken.

De relatie tussen onderzoek en ontwerp

Ik ben mijn onderzoek in de eerste fase van het afstudeerproject gestart naar aanleiding van de identificatie van twee probleemstellingen. Enerzijds heb ik gekeken naar de groei van het aantal zelfstandig wonende 65-plussers in de stad, waarvan het aantal verdubbeld zal zijn in 2040. Ik heb onderzocht wat het gevolg is van veranderingen in de politieke omgeving; ouderen kunnen namelijk alleen naar een verzorgingshuis verhuizen als de zorgvraag hoog genoeg is. Anderzijds spelen gevoelens van eenzaamheid een grote rol in het welbevinden van ouderen. Ouderen zullen meer afhankelijk worden van de beschikbaarheid van informele zorg binnen hun nabije sociale netwerk. In de huidige stedelijke structuur is er nog steeds veel dat verbeterd en ontwikkeld moet worden om de buurt een plek te maken waar mensen hun leven lang kunnen blijven wonen. Het gaat hierbij niet alleen om het levensloopbestendig maken van de woningen zelf, maar ook om het belang van het versterken van sociale relaties in de buurt en het blijven ontmoeten van andere generaties.

Dit heeft geresulteerd in de hoofdvraag van het onderzoek; *welke architectonische elementen kunnen contact tussen ouderen onderling en andere generaties stimuleren in een buurt in Rotterdam?* Aan de hand van observaties in een buurt in Rotterdam, interviews en typologisch onderzoek zijn elementen geformuleerd die contact tussen ouderen en andere generaties zouden kunnen stimuleren. Deze elementen zijn vervolgens het startpunt geweest van mijn ontwerp en hebben gefungeerd als basis en houvast tijdens de eerste fases van mijn ontwerpproces.

Ik ben mijn ontwerpfase in gegaan vanuit het idee dat de grenzen tussen de buurt en de woningen van ouderen moeten vervagen. Om de wederkerige relatie tot stand te brengen tussen ouderen en buurtbewoners zou je enerzijds willen dat ouderen zich zoveel mogelijk buiten hun huis in de

publieke ruimte bevinden, en anderzijds wil je de buurt zoveel mogelijk betrekken bij de ouderen, in en rondom hun woonomgeving. Dit is belangrijk om gevoelens van eenzaamheid te voorkomen en om daarbij hulp richting de ouderen vanuit de buurt te kunnen faciliteren. Doordat uit het onderzoek bleek dat die sociale netwerken in een buurt zo waardevol zijn voor een levensloopbestendige woonomgeving, is in de buurt van de ontwerplocatie gekeken naar lokale sociale netwerken. De typologie van het buurthuis is daarbij interessant, aangezien deze dreigt te verdwijnen door afnemende subsidies maar tegelijkertijd wel een belangrijke rol vervult in het sociale netwerk van een wijk (met name voor mensen die wat minder te besteden hebben). Mijn project focust zich daarom op de woningen van ouderen in de stad, maar met name op de openbare functies, het uitnodigende karakter en de uitdrukking daarvan in de architectuur.

Onderzoeksmethode en aanpak

In de eerste fase van het afstudeertraject heb ik een literatuurstudie gedaan naar contact in de openbare ruimte, naar de verschillende (publieke) domeinen en sociale ruimtes. De theorie wilde ik verbinden met de praktijk, om zo tot gefundeerde en realistische architectonische en ruimtelijke elementen te komen.

Er zijn verschillende onderzoeksmethoden gekozen om tot een zo compleet mogelijke bibliotheek aan elementen te komen. Doordat de probleemstelling vraagt om een meer sociologische benadering maar ik dit uiteindelijk wilde vertalen naar architectonische interventies, is het startpunt van mijn onderzoek het observeren van het gebruik van de gebouwde omgeving geweest. Daarbij heb ik in interviews bewust gekozen om in gesprek te gaan met architecten of mensen die onderzoek hadden gedaan naar de sociale rol van architectuur in wijk en stad. Op die manier kon ik gelijk de link leggen tussen problemen in de zorg en oplossingen of elementen in architectuur en stedenbouw. De elementen uit mijn onderzoek lijken soms voor de hand liggend maar blijken in de praktijk niet altijd voor te komen. Hieruit blijkt dat de bewustwording van de waarde van juist dit soort kleine aanpassingen in onze omgeving nog niet genoeg aanwezig is, terwijl deze van grote waarde zouden zijn voor de gebruikers.

Ik ben mijn ontwerp begonnen door onderzoek te doen naar mijn locatie, een wijk in Rotterdam West. Daarbij heb ik gekeken naar de al bestaande functies in de buurt en het gebruik daarvan. Met dit als uitgangspunt ben ik vervolgens mijn eigen programma gaan samenstellen. Daarbij heb ik telkens rekening gehouden met zowel de toegevoegde waarde voor de ouderen als de buurtbewoners. Vervolgens heb ik een vertaling gemaakt naar mijn uiteindelijke ontwerplocatie aan de hand van massastudies, waarbij de relatie tot de omgeving een belangrijke rol speelde. De uitkomsten van mijn onderzoek boden voornamelijk oplossingen op een grotere, stedenbouwkundige schaal en bood minder houvast voor concrete aanpassingen op de kleine schaal op het gebied van architectuur en programma. Aangezien ik niet binnen een bepaalde studio opereerde waarbij er meer richting wordt gegeven in onderzoek en een specifieke ontwerpmethode, ging ik op zoek naar een eigen en geschikte manier van een methode. Ik wilde geen overhaaste conclusies trekken en schakelde daardoor vaak terug naar mijn onderzoek. Daarbij vond ik het lastig om mijn positie te bepalen binnen de hoeveelheid aan veelzijdige thema's die ik heb behandeld tijdens mijn onderzoek en ik wilde laten samenkomen in mijn ontwerp. Door vaak te kijken naar referentieprojecten en andere voorbeelden in de omgeving waarin (enkele van) deze thema's voorkomen, kon ik concreter worden in de uitwerking van mijn ontwerpproject.

De bredere context en ethische dilemma's

Binnen mijn project, zowel tijdens het onderzoek doen als tijdens het ontwerpen, heb ik mij beziggehouden met een aantal maatschappelijke vraagstukken; het toenemende aantal 65-plussers in de stad, het afnemen van instellingszorg, het verdwijnen van de buurthuizen en de integratie van jong en oud. De manier waarop ik mijn project heb gepositioneerd in de maatschappelijke context, staat nog in contrast met de huidige situatie. Ik heb geprobeerd een plek te maken waar iedereen

samen kan komen. De buurt Nieuwe Westen in Rotterdam is een multiculturele en intergenerationele buurt die nog een extra vraagstuk met zich mee brengt. Hoewel we veel weten van het ouder worden van Nederlandse ouderen, vraag ik me af hoe mensen met andere nationaliteiten en culturen in Nederland ouder worden. In de huidige aanpak worden aparte woonzorggebouwen ontworpen voor verschillende nationaliteiten. In de buurt zijn er bijvoorbeeld al wooncomplexen aanwezig voor Chinese ouderen en voor Hindoestaanse ouderen. Aan de andere kant komen in de buurthuizen, met name in het Wijkpaleis, jong en oud en verschillende culturen samen. Ik heb geprobeerd de kenmerken van dit soort initiatieven te integreren in mijn ontwerp. Indien het project gerealiseerd zou worden, zou mijn voorstel zijn om in eerste instantie met mensen uit de buurt te kijken naar het plan, om het nog meer richten op de specifieke behoeften van de verschillende bevolkingsgroepen.